

U Z N E S E N I E

Najvyšší súd Slovenskej republiky v senáte zloženom z predsedu senátu JUDr. Petra Dukesa a sudcov JUDr. Juraja Semana, JUDr. Anny Markovej, JUDr. Aleny Prieceleovej a JUDr. Dariny Ličkovej, v právnej veci žalobcu **JUDr. J.** správcu podstaty úpadcu F., proti žalovanému V., o **určenie neúčinnosti právnych úkonov**, ktorá sa viedla na Krajskom súde v Bratislave pod sp. zn. 76 Cb 183/99, o dovolaní žalobcu proti rozsudku Najvyššieho súdu Slovenskej republiky z 18. októbra 2006 č. k. 2 Obo 72/2006-419, takto

r o z h o d o l :

Napadnutý rozsudok odvolacieho súdu **zrušuje** a vec mu **vracia** na ďalšie konanie.

O d ô v o d n e n i e :

Krajský súd v Bratislave rozsudkom zo 16. januára 2006 č. k. 76 Cb 183/99–378 určil, že právne úkony žalovaného a úpadcu, spočívajúce v uzatvorení záložných zmlúv č. X. z 12. januára 1994, č. X. z 12. januára a č. X. z 3. júna 1994 sú právne neúčinné. Žalovanému uložil povinnosť vrátiť do konkurznej podstaty úpadcu 97 265 174,88 Sk a povinnosť zaplatiť žalobcovi 1 000,-- Sk náhrady trov konania.

V odôvodnení rozsudku uviedol, že úpadca odporovanými záložnými zmluvami založil všetok svoj hnutel'ný a nehnuteľný majetok v prospech žalovaného. Žalovaný bol informovaný o neschopnosti úpadcu splácať úvery, ktoré mu poskytol v roku 1992. Keď v roku 1994 uzatváral záložné zmluvy na zabezpečenie úverov poskytnutých v roku 1993, žalobca musel vedieť, že zabezpečované úvery nebudú splatené inak, ako predajom založených vecí. V nadväznosti na uvedené musel žalovaný vedieť, že v čase založenia vecí bol úpadca v úpadku, mal mnoho iných splatných dlhov voči iným veriteľom a uzatváraním sporných záložných zmlúv ukracuje ostatných veriteľov. Uzavretím záložných zmlúv boli

naplnené znaky odporovateľného úkonu tak, ako ich definuje § 15 ods. 2 až 6 zákona č. 328/1991 Zb. o konkurze a vyrovnaní (ďalej len ZKV). Súd vychádzal z toho, že záložné zmluvy boli uzatvorené v posledných troch rokoch pred vyhlásením konkurzu a úmyslom úpadcu bolo ukrátiť konkurzných veriteľov a tento úmysel musel byť žalovanému známy. Konaním úpadcu bol zmarený legitímny záujem ostatných veriteľov o pomerné uspokojenie. K záveru o úmysle úpadcu súd prvého stupňa dospel okrem listinných dôkazov, najmä z komplexného posúdenia výpovede svedka (štatutárneho zástupcu úpadcu) Ing. K.. Svedok vo svojich výpovediach nikdy nepoprel a potvrdil, že vedel o skutočnosti, že v čase uzatvárania záložných zmlúv mal úpadca značné množstvo ďalších veriteľov, napriek tomu založil celý majetok úpadcu v prospech jediného veriteľa. Svedok výslovne uviedol, že okrem založeného, nemal úpadca iný majetok. Z daných okolností nebolo možné dospieť k inému záveru, než k tomu, že úmyslom úpadcu bolo ukrátiť iných veriteľov. Z vykonaného dokazovania dospel k záveru, že osobou, ktorá mala z uvedených právnych úkonov prospech, je žalovaný. Podľa obsahu záložných zmlúv bol oprávnený nakladať so založeným majetkom a mohol ho prediť aj iným vhodným spôsobom, ako verejnou dražbou. Uvedené právo realizoval krátko po uzavretí záložných zmlúv a celý založený majetok predal, čím došlo k dokonaniu dôsledkov uzatvorenia odporovateľných právnych úkonov, ktorými bolo ukrátenie majetku podstaty a tým aj ukráteniu ostatných konkurzných veriteľov v celkovej výške 97 265 174, 88 Sk, čo bola hodnota založeného majetku.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, rozhodujúc o odvolaní žalovaného, rozsudkom z 18. októbra 2006 č. k. 2 Obo 72/2006–419 rozsudok súdu prvého stupňa zmenil a žalobu zamietol. V rozhodnutí uviedol, že predmetom odporovateľnosti právnych úkonov úpadcu je v danej veci zmluva o zriadení záložného práva na nehnuteľnosti zo dňa 12. januára 1994 č. X., zmluva o zriadení záložného práva na drobný hmotný investičný majetok zo dňa 12. januára 1994 č. X. a zmluva o zriadení záložného práva na hnutel'ny majetok zo dňa 3. júna 1994 č. X.. Bola dodržaná lehota na podanie takejto žaloby (§ 15 ZKV), keď konkurz na majetok úpadcu bol vyhlásený 2. mája 1995 a odporované úkony boli urobené v roku 1994.

K splneniu ďalšej podmienky odporovateľnosti, ktorou je úmysel ukrátiť veriteľov uviedol, že pojem „všetky právne úkony“ je obmedzený vymedzením, že len tie právne úkony možno odporovať, ktoré urobil dlžník v úmysle ukrátiť ostatných veriteľov. Nie každý právny

úkon je možné odporovať, ale len ten, ktorý má za následok možné ukrátenie veriteľa spolu s preukázaným úmyslom ukrátenia veriteľa právnym úkonom urobeným dlžníkom. Za diskutabilné považuje, či v prípade uzavretia zmluvy o záložnom práve je možné hovoriť o ukrátení veriteľa. Uzavretím takéhoto typu zabezpečovacej zmluvy nie je obmedzené nakladanie s predmetom zálohu, viazne na ňom len povinnosť možného uspokojenia pohľadávky veriteľa z predmetu zálohy. Samotné zriadenie záložného práva, teda uzavretie zmluvy o zriadení záložného práva nemá schopnosť a právnu silu ukrátiť iných veriteľov. Z takejto zmluvy neplynie žiaden prospech (konkrétne sa prejavujúci prospech v prírastku majetku), iba zabezpečuje uplatnenie výhodnejšieho postavenia pri realizácii záložnej zmluvy. Táto realizácia sa v zmysle zákona uskutočňuje na základe ďalšieho, následného právneho úkonu. O ukrátení ostatných veriteľov možno hovoriť až pri uzavretí úverových zmlúv, prípadne zmlúv, ktorými sa vykonáva uspokojenie pohľadávky veriteľa z predmetu zálohy. Veriteľov výber odporovaného právneho úkonu, by potom závisel na jeho schopnosti a možnosti preukázania splnenia ostatných podmienok zákonom stanovených pre odporovateľnosť právneho úkonu.

Zo skutočnosti, že dlžník má dlhy, a teda aj veriteľov a na splatenie týchto dlhov uzavrie úverovú zmluvu a následne zabezpečí svoj majetok v prospech splatenia dlhu, nemožno vyvodit' záver, že má v úmysle ukrátiť ostatných dlžníkov. Naopak svedčí to o úmysle uspokojiť svojich dlžníkov. K záveru o úmysle dlžníka a vedomosti žalovaného nemohol súd prvého stupňa dospieť ani na základe výpovede svedka, štatutárneho zástupcu dlžníka, ktorý vypovedal, že žalovaný bol informovaný o zhoršujúcom hospodárskom stave dlžníka, pretože jedným z logických následkov zhoršujúceho sa hospodárskeho stavu osoby je požiadanie a prijatie finančnej pomoci napríklad banky, ktorá na tento účel je zriadená. S poskytnutím úveru sa väčšinou spája zhoršenie ekonomického stavu alebo nedostatočný kapitálový rozvoj, preto informácie typu platobná neschopnosť, zlý hospodársky stav, nárast záväzkov, pokles obratu sú síce informáciami banky o finančnej potrebe klienta, ale nie sú automaticky vedomosťou o úmysle klienta ukrátiť svojich veriteľov. Tomuto nasvedčujú aj listinné doklady, na ktoré sa súd prvého stupňa odvoláva a týkajú sa preukázaniu poklesu hospodárskych výsledkov dlžníka. S prihliadnutím na dátum uzavretia zmlúv o záložnom práve a zmlúv o poskytnutí úveru, sa javí časová následnosť uzavretia zmluvy o úvere a zmluvy o zriadení záložného práva, ako bežná. Dnes je už situácia v poskytovaní úverov iná, stabilizovaná s presne určenými postupmi a podmienkami banky pri poskytovaní úverov,

a preto je potrebné hodnotiť tento časový priestor medzi uzavretím zmluvy o úvere a zmluvy o záložnom práve ako irelevantný pri posudzovaní splnenia podmienok odporovateľnosti právnych úkonov.

Z uvedených dôvodov odvolací súd dospel k záveru, že podmienky odporovateľnosti právnych úkonov neboli splnené, keďže žalobca nepreukázal úmysel dlžníka a vedomosť žalovaného o úmysle dlžníka ukrátiť svojich veriteľov odporovateľnými právnymi úkonmi.

Rozsudok odvolacieho súdu nadobudol právoplatnosť 19. decembra 2006.

Proti rozsudku odvolacieho súdu podal dovolanie žalobca. V dovolaní okrem iného uviedol, že hlavným dôvodom dovolania je nesprávne právne posúdenie veci. Navyše odvolací súd dospel k rozdielnemu skutkovému zisteniu, ako súd prvého stupňa bez toho, aby sám vykonal akékoľvek dokazovania. Ide o podstatnú vadu odvolacieho konania, ktorá má za následok nesprávne rozhodnutie vo veci.

Odvolací súd bol pri vydávaní zmeňujúceho rozsudku viazaný právnym názorom Najvyššieho súdu Slovenskej republiky vydaným 10. marca 2004 pod sp. zn. 6 Obo 87/03 (predchádzajúce zrušujúce rozhodnutie odvolacieho senátu), v odôvodnení ktorého okrem iného uviedol, že § 15 ods. 1 a 2 ZKV sleduje záujmy všetkých veriteľov pri uspokojovaní ich pohľadávok voči úpadcovi. Z jeho odôvodnenia vyplýva, že k ukráteniu veriteľov môže dôjsť aj vtedy, ak sa nedbá na zákonom chránený záujem, aby veritelia boli uspokojení pomerne. Samotná snaha o uspokojenie jedného veriteľa neznamená, že nemôže byť spojená s úmyslom o ukrátenie ostatných veriteľov. Žalovaný a úpadca uzavreli záložné zmluvy na celý bonitný majetok úpadcu v rozhodujúcej dobe, tesne pred podaním návrhu na vyhlásenie konkurzu. Došlo tak k porušeniu zákonom chráneného záujmu, pretože úpadca založil celý svoj bonitný majetok za účelom uspokojenia jedného veriteľa hoci vedel, že tým znemožní uspokojenie všetkých svojich ostatných veriteľov. Vedomosť, že týmto dôjde k ukráteniu ostatných veriteľov musela byť daná, nakoľko úpadca vedel, že po zriadení záložného práva bude veriteľ, v prospech ktorého došlo k zriadeniu záložného práva, uspokojený predajom založených vecí a nie inak a úpadca už nebude mať žiadny majetok. Už momentom zriadenia záložného práva nebol založený majetok postihnuteľný za účelom uspokojenia pohľadávok ostatných veriteľov úpadcu.

Nesprávny je právny názor odvolacieho súdu, že záložná zmluva nie je objektívne spôsobilá ukrátiť veriteľa. Opačný názor vyslovil Najvyšší súd Slovenskej republiky v rozhodnutí sp. zn. 6 Obo 87/03, že záložné zmluvy môžu byť odporovateľné a celkom presne vymedzil, načo je potrebné sa zamerať, aby sa zistilo, či sú v konkrétnom prípade odporovateľnými právnymi úkonmi. Už zriadením záložného práva došlo k faktickému vylúčeniu majetku úpadcu na uspokojenie veriteľov v prospech len jedného z nich. To sa neskôr prejavilo tým, že pohľadávka jedného žalovaného bola plne uspokojená a pohľadávky ostatných veriteľov neboli uspokojené vôbec. Žalovaný už pri uzatváraní záložných zmlúv musel vedieť, že k uspokojeniu jeho pohľadávky dôjde len zo založeného majetku. Z uvedeného je zrejmé, že nie vždy je konanie smerujúce k zabezpečeniu výhodnejšieho postavenia pri realizácii záložnej zmluvy v súlade so záujmom chráneným zákonom. Z napadnutého rozhodnutia odvolacieho súdu vlastne vyplýva, že pokiaľ vedie záložné právo k uspokojeniu čo i len jedného veriteľa, nemôže byť odporovateľným úkonom.

Odvolací súd vyslovil záver, že v posudzovanej veci neboli splnené podmienky odporovateľnosti. Otázka úmyslu úpadcu je vecou skutkového zistenia, pre ktorú musí byť podklad vo vykonanom dokazovaní. Súd prvého stupňa pre svoj záver v tejto veci vykonal celý rad dôkazov a každý z ich hodnotil v ich vzájomnej súvislosti a dospel k záveru, že úmysel úpadcu smeroval k ukráteniu ostatných veriteľov. Odvolací súd dospel k opačnému záveru bez toho, aby dôkazy (svedecké) bezprostredne pred súdom prvého stupňa vykonané sám zopakoval a zabezpečil si tak rovnocenný podklad pre odlišný skutkový záver. Týmto postupom porušil ustanovenia §§ 132, 211 ods. 3, 213 ods. 1 a 2 O. s. p. Zistenia odvolacieho súdu sú celkom nepodložené, pričom ide odklonenie sa od tých skutkových zistení súdu prvého stupňa, ktoré sú pre posúdenie odporovateľnosti napádaných záložných zmlúv rozhodujúce. Z uvedených dôvodov dovolateľ navrhol, aby dovolací súd napadnutý rozsudok odvolacieho súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie.

Žalovaný navrhol rozhodnutie odvolacieho súdu potvrdiť (zrejme dovolanie zamietnuť). Vo vyjadrení k dovolaniu uviedol, že základným predpokladom odporovateľnosti úkonov je ich spôsobilosť ukrátiť uspokojenie pohľadávky veriteľov. Ak by záložná zmluva bola bez ďalšieho spôsobilá ukrátenie vyvolať, znamenalo by to že k ukráteniu došlo jej uzavretím, resp. momentom vkladu. Nemôže obstať tvrdenie dovolateľa, že už zriadením záložného práva nebolo možné majetok postihnúť za účelom uspokojenia pohľadávok

ostatných veriteľov. Záložné právo nezmenšuje majetok podstaty a jeho predmet zostáva naďalej v majetku a dispozícii dlžníka a možno ho speňažovať a uspokojovať z neho pohľadávky veriteľov. Argumentácia žalobcu popiera samotnú podstatu záložného práva ako zabezpečovacieho prostriedku. Ak by platilo, že záložným právom sa ukracujú ostatní veritelia, bolo by možné každé záložné právo odporovať a nemohlo by, ako najvýznamnejší zabezpečovací prostriedok, plniť svoju základnú zabezpečovaciu funkciu. Každý z konkurzných veriteľov mohol svoju pohľadávku zabezpečiť záložným právom. Nie je pravdou, že odvolací súd sa odklonil od skutkových zistení súdu prvého stupňa. Súd prvého stupňa sa povahou záložného práva a následkami jeho zriadenia z pohľadu ukracovania ostatných veriteľov ani nezaoberal. Odvolací súd sa preto nemal od čoho odchyliť. Ak by k odporovateľnosti úkonov postačil úmysel poškodiť veriteľov a vedomosť o tomto úmysle, tak by boli odporovateľné aj tie úkony, ktoré nie sú spôsobilé krátenie veriteľov privodiť.

Najvyšší súd Slovenskej republiky, ako súd dovolací (§ 10a ods. 2 O. s. p.), po zistení, že dovolanie, ktoré podal včas účastník konania, smeruje proti rozhodnutiu, proti ktorému je dovolanie prípustné (§ 238 ods. 1 O. s. p.), bez nariadenia dovolacieho pojednávania dospel k záveru, že dovolanie je opodstatnené.

Podmienky pre odporovanie právneho úkonu uzavretého medzi dlžníkom a osobou nevymenovanou v ods. 3 a 4, upravoval v čase urobenia sporných záložných zmlúv § 15 ods. 2 ZKV. Podľa neho možno odporovať úkonu, ktorý urobil dlžník v posledných troch rokoch pred začatím konkurzu v úmysle ukrátiť svojho konkurzného veriteľa, ak tento úmysel musel byť druhej strane známy.

Už v uznesení dovolacieho súdu z 10. marca 2004 č. k. 6 Obo 87/03–194 bol vyslovený právny názor, že v tejto veci ide o preukázanie a zistenie, či bol pri zriadení záložných práv, pri sledovaní účelu ZKV, braný zreteľ na záujmy všetkých veriteľov dlžníka, ako záujmy rovnocenných veriteľov, keďže dlžník bol v úpadku. V predmetnej veci ide o preukázanie a zistenie, či dodatočne uzavreté záložné zmluvy boli takými právnymi úkonmi dlžníka, ktoré naplňujú skutkovú podstatu § 15 ods. 2 ZKV, teda či dlžník konal v úmysle ukrátiť svojich veriteľov, voči ktorým mal, podľa predložených písomných dôkazov, značné finančné záväzky, a tiež, či jeho úmysel musel byť druhej strane – odporcovi, známy.

Týmto právnym názorom odvolacieho súdu bol Krajský súd v Bratislave, ako prvostupňový súd v ďalšom konaní a rozhodovaní viazaný podľa § 226 O. s. p. Z tohto právneho názoru vyplýva, že samotné uzavretie záložných zmlúv v posudzovanom prípade mohlo byť za určitých okolností uzavretím odporovateľných právnych úkonov. Dané právne úkony by boli odporovateľné, pokiaľ by dokazovanie ukázalo, že dlžník pri ich uzavretí konal v úmysle ukrátiť iných svojich veriteľov (iných ako o žalovaného), voči ktorým mal, podľa predložených písomných dôkazov, značné finančné záväzky, a pokiaľ by dokazovanie zároveň ukázalo, že úmysel dlžníka ukrátiť týchto veriteľov musel byť druhej strane odporcovi známy.

Podľa názoru dovolacieho súdu samotné uzavretie záložných zmlúv mohlo byť odporovateľným právnym úkonom. Rozhodujúcim pre zodpovedanie otázky, či uzavretie záložných zmlúv bolo alebo nebolo uzavretím odporovateľných právnych úkonov, je posúdenie, či predmetne záložné zmluvy boli uzavreté s úmyslom dlžníka ukrátiť čo len jedného z jeho veriteľov a tento úmysel bol druhej strane (v tomto prípade žalovanému) známy. Keďže k uzavretiu záložných zmlúv došlo v situácii, kedy bolo zrejmé, že bude na dlžníka vyhlásený konkurz (resp. mal byť vyhlásený konkurz pre jeho úpadok), bol dlžník povinný (aj pri zriadení záložného práva) prihliadať na záujmy všetkých svojich veriteľov a musel dbať na účel ZKV. Účelom je pomerné uspokojenie všetkých veriteľov. Ak v danom prípade uzavretím záložných zmlúv pre niektorých veriteľov zanikla možnosť uspokojenia ich pohľadávky zo založeného majetku a boli takto ukrátení a toto bolo úmyslom dlžníka, o ktorom odporca pri zriadení záložného práva vedel, boli záložné zmluvy odporovateľné. Uvedené by totiž znamenalo, že dlžník tým, že úmyselne nedbal na záujmy ostatných veriteľov, porušil záujmy chránené ZKV.

Ani skutočnosť, že záložné zmluvy uzavrel dlžník v prospech jedného z veriteľov neznamená, že by takto uzavreté záložné zmluvy nemohli byť odporovateľnými právnymi úkonmi vo vzťahu k iným veriteľom dlžníka. Samotný fakt uzavretia záložných zmlúv v prospech jedného z veriteľov dlžníka nič nevypovedá o tom, či záložné zmluvy poškodzujú záujmy ostatných veriteľom dlžníka a či sú odporovateľné vo vzťahu k nim.

Odvolací súd nemal dostatočný podklad k tomu, aby vyslovil skutkové zistenie, že v posudzovanom prípade neboli naplnené podmienky odporovateľnosti pri záložných

zmluvách č. X. z 12. januára 1994, č. X. z rovnakého dňa, a č. X. z 3. júna 1994, uzavretých žalovaným a dlžníkom. Aby odvolací súd mohol dospieť k takýmto skutkovým zisteniam, musel by vykonať dokazovanie v rozsahu vymedzenom ustanovením § 213 ods. 3 O. s. p. Pri vykonaní takéhoto dokazovania by samozrejme musel dbať na procesné práva účastníkov konania vyjadriť sa k jednotlivým dôkazom po ich vykonaní ako vyplýva z § 211 ods. 2 O. s. p. v spojení s § 123 O. s. p., nakoľko opačným postupom by došlo k odňatiu práva účastníka konania konať pred súdom a tým aj k porušeniu práva na súdnu ochranu garantovaného čl. 46 Ústavy SR.

Dovolací súd nesúhlasí s argumentáciou dovolaním napadnutého rozsudku, v časti odôvodnenia v ktorej sa uvádza :

K záveru o prítomnosti úmyslu dlžníka a vedomosti žalovaného nemohol súd prvého stupňa dospieť ani na základe výpovede svedka, štatutárneho zástupcu dlžníka, ktorý vypovedal, že žalovaný bol informovaný o zhoršujúcom sa hospodárskom stave dlžníka, pretože logickým následkom zhoršujúceho sa hospodárskeho stavu osoby je požiadanie a prijatie finančnej pomoci napríklad banky, ktorá je na tento účel zriadená a poskytovanie finančnej pomoci je jedným z jej predmetu podnikania a dosahovania zisku. S poskytnutím úveru sa väčšinou spája zhoršenie ekonomického stavu alebo nedostatočný kapitálový rozvoj, preto informácie typu platobná neschopnosť, zlý hospodársky stav, nárast záväzkov, pokles obratu sú informáciami o finančnej potrebe klienta, ale nie sú automaticky „vedomosťou“ o úmysle klienta ukrátiť svojich veriteľov.

Dovolací súd je tohto názoru, že výpoveď svedka o zhoršujúcom sa hospodárskom stave v období od poskytnutia zabezpečených úverov do uzavretia záložných zmlúv mohla byť za určitých okolností rozhodujúca vo vzťahu k otázke, či boli alebo neboli uzavreté záložné zmluvy odporovateľné. Túto otázku samozrejme nemožno zodpovedať len na základe samotného faktu, že medzičasom došlo ku zhoršeniu hospodárskeho stavu dlžníka, ale možno ju zodpovedať na základe toho, či v čase, kedy došlo k uzavretiu záložných zmlúv bol hospodársky stav dlžníka taký, že dlžník bol v úpadku a na základe skutkových zistení, či dlžník v čase úpadku konal tak, že dbal na záujmy aj ostatných svojich veriteľov, voči ktorým mal značné finančné záväzky, alebo dbal len na záujmy jedného z nich – odporcu, a či odporca o tom vedel.

Rozhodnutie odvolacieho súdu spočíva na nesprávnom právnom posúdení veci a vychádza z nesprávnych skutkových záverov, pre ktoré nebol podklad vo vykonanom dokazovaní. Bol tým daný dovolací dôvod podľa § 241 ods. 2 písm. b/ a c/ O. s. p. Dovolací súd preto napadnuté rozhodnutie odvolacieho podľa § 243b ods. 2 O. s. p. súdu zrušil a vec mu vrátil na ďalšie konanie. V ďalšom konaní po vrátení veci je dovolací súd viazaný právnym názorom dovolacieho súdu (§ 243d ods. 1 O. s. p.).

Podľa 243b ods. 5 O. s. p. sa k tomuto rozhodnutiu pripája odlišné stanovisko sudcu JUDr. Petra Dukesa.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nie je prípustný opravný prostriedok.

V Bratislave 30. novembra 2009

JUDr. Peter Dukes, v. r.
predseda senátu

Za správnosť vyhotovenia: Hana Segečová